

НЕОБХІДНІСТЬ ВКЛЮЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В СПЕЦИФІКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто необхідність науково обґрунтованих досліджень і створено на цій основі рекомендації щодо формування освітнього середовища, адекватного новим завданням міжнародної діяльності у сфері середньої, вищої, післядипломної професійної та додаткової освіти і підготовки вчителів в умовах міжнародної співпраці; описано міжнародні освітні програми і проекти, які поширюються у ВНЗ України.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, міжнародна діяльність, міжнародна освіта, міжнародні освітні програми.

Проблема професійної підготовки вчителів в умовах міжнародного співробітництва є новою у світовій педагогічній практиці.

На початку ХХІ ст. світова спільнота зіткнулась з проблемами налагодження взаєморозуміння й співпраці в багатьох сферах людської діяльності, що спричинено процесами глобалізації, міграції, економічної, політичної та соціальної нестабільності. Один зі шляхів розв'язання проблем міжкультурного спілкування та взаємодії передбачає співробітництво в освітній сфері. Інтеграція вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір передбачає збереження пріоритету національних інтересів, збереження та розвиток інтелектуального потенціалу нації, миротворчу спрямованість міжнародної діяльності, системний і взаємовигідний характер співпраці. Для повноцінної інтеграції України в європейський і світовий освітній простір держава має сприяти розвитку співпраці вітчизняних навчальних закладів з міжнародними фондами, організаціями, установами.

Актуальність теми дослідження зумовлена попитом українського суспільства на високопрофесійних учителів, які брали б участь у міжнародних програмах, навчилися проектувати педагогічну діяльність і реалізовувати свої плани, здатних навчити учнів адаптуватись до постійно змінюваних умов навколишнього середовища та плідно функціонувати в царині викладання філологічних дисциплін та організації роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті визначає найважливіші заходи у сфері міжнародної співпраці, спрямовані на інтеграцію української освіти у світовий освітній простір.

Сучасне суспільство перебуває на етапі активного пошуку шляхів розв'язання проблеми міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим виникає нове поняття – міжнародна освіта, яка покликана забезпечити ознайомлення людини з різними культурами, занурення у світ їх цінностей і надання учасникам можливості спілкуватися мовами народів різних країн.

Дослідженню проблеми професійної підготовки вчителя завжди приділялася значна увага. Йдеться, зокрема, про такі аспекти, як: методологічні основи сучасної філософії освіти (В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень), проблеми безперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко,

Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер), вищої педагогічної освіти (В.І. Бондар, А.А. Булда, О.В. Глузман, В.І. Луговий, В.К. Майборода, С.В. Майборода, О.П. Мещанінов, С.М. Ніколаєнко), формування педагогічної майстерності (Є.С. Барбіна, І.А. Зязюн), підготовки вчителя до педагогічної творчості та впровадження педагогічних технологій (С.О. Сисоєва), системного аналізу педагогічного процесу у вищій школі (В.А. Кушнір). Розроблено системи різнорівневої та ступеневої підготовки фахівців (Г.О. Козлакова, А.О. Лігоцький), теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованого навчання (М.Г. Чобітько) [4; 7; 8; 15].

Проблеми підготовки вчителя в системі вищої педагогічної освіти ґрунтовно відображено у працях російських учених, зокрема О.А. Абдуліної, С.І. Архангельського, Н.В. Кузьміної, Ф.Г. Паначіна, В.О. Сластьоніна [1].

Дослідженню міжнародної співпраці в галузі освіти в аспекті інтернаціоналізації освітнього простору приділено значну увагу в працях В.Г. Кинельова, Н.П. Кирилова, Е.М. Короткова, В.С. Леднева, Е.Г. Леонтєвої, А.П. Ліферова, Е. Майєр, Г.І. Петрової, Н.С. Розова, В.В. Шукшунова і В.П. Борисенкова, М.В. Кларіна, А.Д. Копитова, М.П. Пальянова, Е.Е. Федотової та ін. Крім того, починаючи з 1970-х рр., опубліковано значну кількість праць, пов'язаних з узагальненням зарубіжного досвіду в галузі викладання окремих дисциплін (В.П. Максаковський, В.Г. Разумовський та ін.).

Питанням, пов'язаним з можливістю використання досягнень зарубіжного досвіду у вітчизняній освіті, присвячено праці В.Ф. Бондаренко, О. Верхогляд, О.В. Вощевської, Р.О. Гришкової, Г.О. Козлакової, К.В. Корсака, В.І. Лугового, І.В. Ляшенко, Л.П. Пуховської, О.О. Романовської, Ю.Ю. Романовської, О.О. Романовського, Ж.В. Таланової [7; 19; 20].

Проблеми міжнародної діяльності ВНЗ і вироблення підходів до формування концепції розвитку міжнародного співробітництва розглядають такі українські дослідники, як: Я.Я. Болюбаш, В.З. Гришак, В.Г. Кремень, О.В. Співаковський, М.Ф. Степко. На актуальності питань співробітництва університетів із зарубіжними організаціями, фондами, грантодавцями наголошують І.О. Мінгазутдінов, Т.Ю. Подобєдова, С.А. Шмельова, О.І. Шнірков [7].

Разом із тим модернізація вищої педагогічної освіти у світлі глобалізаційних, інтеграційних і соціокультурних процесів у суспільстві, участь усіх представників навчального процесу в численних міжнародних освітніх програмах, стажуваннях, мовних школах, тренінгах і семінарах, в навчанні з метою здобуття різних освітніх або наукових рівнів (бакалавра, фахівця, магістра, кандидата або доктора наук) за кордоном, організація навчальними закладами міжнародної співпраці та науково-методичного супроводу впровадження міжнародних проектів і програм ставлять вимогу комплексного дослідження проблеми підготовки вчителів в умовах міжнародного співробітництва в теоретичному та методичному аспектах. Зокрема, розроблення й обґрунтування потребують концепція, модель такої під-

готовки, критерії та умови її ефективної реалізації у ВНЗ для забезпечення формування професійної компетентності вчителя.

Соціальне значення й актуальність якісної професійної підготовки вчителів в умовах міжнародного співробітництва, необхідність розроблення та обґрунтування концепції і моделі підготовки вчителів в цих умовах, осмислення і виявлення сутності діяльності вчителів міжнародного співробітництва зумовили вибір теми дослідження.

Тому *метою статті* є опис міжнародної співпраці ВНЗ України в галузі освіти в аспекті інтернаціоналізації освітнього простору.

Рівень розвитку національної системи освіти визначає шлях економічної, політичної та соціокультурної інтеграції держави в суспільному просторі Європи. Під впливом глобалізації економічних, політичних і культурних зв'язків відбувається формування відкритих освітніх систем.

Отже, держава має сприяти розвитку співпраці навчальних закладів з міжнародними організаціями й установами (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Європейським Союзом, Радою Європи та ін.), Світовим банком, зарубіжними освітніми фондами. Особлива роль відводиться характеристикам засад, на яких базується інтеграція вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір. Вони такі: пріоритет національних інтересів; збереження та розвиток інтелектуального потенціалу нації; миротворча спрямованість міжнародної співпраці; системний і взаємовигідний характер співпраці; толерантність щодо оцінювання досягнень освітніх систем зарубіжних країн і адаптація цих досягнень до потреб національної системи освіти [17; 18; 22].

Відомо, що співробітництво із зарубіжними країнами, університетами, міжнародними фондами здійснюється в таких формах: спільні наукові дослідження, міжнародні конференції, освітні та наукові обміни, стажування і навчання за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників. Це дає змогу аналізувати, відбирати отримані результати, втілювати кращі зразки зарубіжного досвіду у вітчизняну освіту.

У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток міжнародних зв'язків, зокрема в галузі освіти. Міжнародні зв'язки в галузі освіти передбачає включення учнів у діалог культур з метою формування в них системи цінностей як усвідомлених сенсів життя. Залучення молодих людей шляхом участі в міжнародних освітніх програмах до іншої культури дає їм змогу повніше усвідомити себе як особистість, належність до певного мовного та культурного співтовариства, формує повагу і терпимість до іншого способу життя, досягнень культури інших народів.

Міжнародні освітні програми дають можливість залучитися до тих цінностей виховання й освіти, які знаходяться поза корпоративними, вузькими соціальними та національними інтересами.

Необхідність подальшого вивчення досвіду в галузі освіти й ознайомлення з освітніми програмами зарубіжних країн сьогодні стала актуальною у зв'язку з розширенням участі студентів нашої країни в міжнародних олімпіадах, збільшенням кількості школярів і студентів, які виїжджають за

кордон за обмінними програмами. В Україні почали виникати навчальні заклади, що реалізують міжнародні освітні програми при поглибленому вивченні іноземних мов, які при цьому вивчаються не тільки як засіб спілкування, а і як інструмент нагромадження й узагальнення соціального досвіду, залучення до загальнолюдських цінностей, професійного спілкування.

У цьому контексті особливої уваги потребує узагальнення досвіду участі викладачів, студентів і учнів у міжнародних освітніх програмах як одного з факторів підвищення якості освіти. Необхідно дослідити та визначити основні цілі і завдання участі викладачів, студентів і учнів у міжнародних освітніх програмах; запровадження у вищій педагогічній школі освітніх програм з підготовки вчителя до професійного використання інноваційних технологій; формування у вчителів творчих умінь застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Міжнародні освітні програми та проекти, які поширюються у ВНЗ України, такі:

- 1) за професійною ознакою – бакалаврські програми, проекти:
 - програма “Песталоцці” – структурний підрозділ Директорату з питань освіти та мовної політики Ради Європи, яка організовує та проводить постійні семінари “Європейські модулі для навчання тренерів” з метою підготовки практиків-професіоналів (з 2007 р.);
 - міжнародна програма вдосконалення вчителів – TIPD (Teachers International Professional Development) (з 2002 р.);
 - IREX – Представництво ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (з 1995 р.);
 - UGRAD (Програма обміну для студентів 1–3-х курсів ВНЗ України) (з 2006 р.);
 - ТЕМПУС – одна з програм Європейського Співтовариства, що розроблена для надання допомоги соціально-економічним перетворенням у країнах-партнерах (з 2007 р.);
 - Еразмус Мундус (програма співпраці та мобільності у сфері вищої освіти (з 2004 р.);
 - стипендії Вільного університету м. Берлін – Міжнародний літній університет Вільного університету м. Берліна (FUBiS) пропонує студентам Центральної та Східної Європи 10 стипендій для участі у своїй програмі. Претендент має закінчити принаймні один курс ВНЗ;
 - навчання у Віадріні – Європейський університет Віадріна, Франкфурт (Одер) оголошує конкурс на здобуття стипендій для українських студентів різних спеціальностей, які дуже добре володіють німецькою мовою;
- 2) магістерські програми і проекти:
 - стипендії ім. Фулбрайта (з 1992 р.);
 - програма стипендій ім. Едмунда С. Маскі (з 2006 р.);
 - DAAD – Німецька академічна служба обмінів (з 2005 р.);

3) формування лідерських якостей:

американські ради з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS (FLEX – Програма обміну майбутніх лідерів) (з 1992 р.);

– освітні програми Британської ради в Україні: програма Global Gateway (з 2004 р.)

– міжнародна освіта – творча співпраця (інтернет-портал);

– молодіжна програма People to People International (з 2004 р.);

– проект “Dreams + Teams (з 2006 р.) [9–12].

Аналіз наукових джерел і педагогічної практики професійної підготовки вчителів в умовах міжнародного співробітництва (в контексті модернізації вищої педагогічної освіти) засвідчив наявність низки суперечностей, що потребують вирішення, а саме:

– між збільшенням контингенту учнів, студентів і вчителів – учасників міжнародних освітніх програм та браком викладачів, які здатні швидко підготувати учнів і студентів, учителів гуманітарних дисциплін до реалізації міжнародних освітніх програм;

– між практикою професійної підготовки вчителя в більшості ВНЗ України, впровадженням до системи вищої педагогічної освіти Європи та США варіативних моделей підготовки вчителя-практика до міжкультурної взаємодії з урахуванням основних факторів: полікультурності регіону професійної діяльності та участі педагогів у реалізації міжнародних програм і невизначеністю нормативно-правової бази підготовки вчителя, а також поширення міждисциплінарних освітньо-професійних програм у системі вищої педагогічної освіти України;

– між формально задекларованим інтенсивним шляхом розвитку вищої освіти та реально реалізованими в педагогічній практиці екстенсивними підходами, що виявляється у відсутності дієвої системи критеріїв і показників якості професійної підготовки майбутніх учителів та їх готовності до міжнародної співпраці.

Висновки. Для вирішення проблеми готовності навчальних закладів до міжнародної співпраці та впливу її на розвиток освітнього середовища педагогічного університету потрібні науково обґрунтовані дослідження і створені на цій основі рекомендації щодо формування освітнього середовища, адекватного новим завданням міжнародної діяльності у сфері середньої, вищої, післядипломної професійної та додаткової освіти, а також зміцнення науково-педагогічних зв'язків. Саме цим, насамперед, визначається актуальність нашого дослідження, мета якого: здійснити цілісний науковий аналіз проблеми підготовки студентів і вчителів в умовах міжнародного співробітництва; розробити й обґрунтувати теоретичні та методичні засади підготовки вчителя в умовах міжнародного співробітництва; виявити організаційно-методичні умови реалізації цього процесу у ВНЗ гуманітарного профілю й експериментально перевірити їх під час організації навчального процесу.

Список використаної літератури

1. Алладин И. Международное сотрудничество в высшем образовании: Глобализация университетов / И. Алладин // Высшее образование в Европе. – 1992. – № 4. – Т. 17. – С. 26–27.
2. АСПРЯЛ/АКСЕЛС. Программы для граждан СНГ // Международное сотрудничество в сфере образования. – 1997. – № 3. – С. 23–24.
3. Бацын В.К. Международное сотрудничество российской высшей школы / В.К. Бацын // Международное сотрудничество в сфере образования. – 1997. – № 4. – С. 7–13.
4. Болонский процесс: результаты обучения и компетентностный подход (книга-приложение 1) / под науч. ред. В.И. Байденко. – М. : Исслед. центр пробл. кач-ва подгот. спец., 2009. – 536 с.
5. Европейская инициатива непрерывного образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ellinet.org/elli/home.html.
6. Инициатива ЮНЕСКО “Образование без границ” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unesco.org/education/lwf.
7. Луговий В.І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп. № 3. (Дод. 1) / Ін-т вищої освіти АПН України ; [голов. ред. В. Андрущенко; редкол.: В. Баюров, І. Вакарчук, В. Луговий та інш.– [К.], 2009. – [Тем. вип.]: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – С. 8–14.
8. Ляшенко І.В. Професійна готовність студентів аграрних університетів до реалізації міжнародних фахових програм як педагогічна проблема / І.В. Ляшенко // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. праць. – К. : КіМУ, 2008. – Вип. 11. – С. 132–142.
9. Международные проекты в образовательной сфере, реализуемые сегодня // Международное сотрудничество в сфере образования. – 1996. – № 1. – С. 13–17.
10. Міжнародна спільнота технологій в освіті International Society for Technology in Education (ISTE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iste.org>.
11. Міністерство науки і освіти України (Міжнародні програми) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/international/programs/rozd_3.doc.
12. Образовательные американские программы на 1997/98 годы // Международное сотрудничество. – 1996. – № 4. – С. 30–32.
13. Партнерство для навичок 21-го століття Partnership for 21st Century Skills [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.21stcenturyskills.org>.
14. Программы послевузовского обучения Эдмунда С. Маски и “Акт в поддержку свободы”. Программа “Акт в поддержку свободы для школьников” // Международное сотрудничество. – 1997. – № 4. – С. 25–26.
15. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності : монографія / Л.П. Пуховська. – К. : Вища школа, 1997. – 180 с.
16. Самойленко Н.Б. Международные образовательные программы в образовательном процессе / Н. Б. Самойленко // Горизонты образования. – 2011. – С. 124–128.
17. Самойленко Н.Б. Міжнародна співпраця з підготовки вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій / Г.О. Козлакова, Н.Б. Самойленко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 36–41.
18. Самойленко Н.Б. Особенности формирования профессиональных умений будущего учителя / Н.Б. Самойленко // Языковое образование в условиях перехода к новым государственным стандартам: цели, содержание, технологии : матер. междунар. науч.-практ. конф. 15–16 декабря 2009 г. – Минск : МГЛУ, 2010. – С. 263–266.
19. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : [монографія] / І.В. Соколова ; за ред. С.О. Сисоевої ;

МОН України ; АПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – Маріуполь ; Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.

20. Тадеєва М.І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи : монографія / М.І. Тадеєва. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 432 с.

21. Шапошников П.Д. Опыт участия российской стороны в международных кросс-национальных культурных проектах / П.Д. Шапошников // Международное сотрудничество в сфере образования. – 1998. – № 5–6. – С. 30–33.

22. Alexander R. Innovation and Continuity in the Teacher Education Curriculum // Alexander R., Craft M., Lynch J. (eds.) Change in Teacher Education. London: Holt, Rinehart and Winston, 1984.

23. Arguris C., Schon D. Theory in Practice: Increasing Professional Effectiveness. – San Francisco : Jossey-Bass, 1974.

24. Broadfoot P. Teaching and the Challenge of Change: Educational Research in Relation to Teacher Education // European Journal of Teacher Education. 1992. – Vol. 15. – № 1–2. – P. 45–53.

25. Clark B.R. and Neave G. The Encyclopedia of Higher Education. – Oxford : Pergamon Press, 1992.

26. Mythology of International Project Work // English. – 2000. – № 38. – P. 6.

Самойленко Н.Б. Необходимость включения международного опыта в специфику образования в Украине

В статье рассмотрена необходимость научно обоснованных исследований и созданы на этой основе рекомендации по формированию образовательной среды, адекватной новым заданиям международной деятельности в сфере среднего, высшего, последилоного профессионального и дополнительного образования и подготовки учителей в условиях международного сотрудничества; описаны международные образовательные программы и проекты, которые распространяются в вузах Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителя, международная деятельность, международное образование, международные образовательные программы.

Samoilenko N. Necessity to include international experience in the specifics of education in Ukraine

In the article the necessity of the scientifically grounded researches and created on this basis recommendations of forming of educational environment, adequate to the new tasks of international activity in the field of secondary, higher, in-service professional and additional education and preparation of teachers in the conditions of international cooperation is considered; the international educational programs and projects which spread in Higher Institutes of Ukraine are described.

Key words: professional preparation of teacher, international activity, international education, international educational programs.